

OPINII PERSONALE ASUPRA MONUMENTULUI BRÂNCOVENESC MĂNĂSTIREA HUREZI

prof. univ. dr. Radu Ștefan Vergatti

Profit de pe urma împlinirii a 320 de ani de la punerea pietrei de temelie a Mănăstirii Hurezi (1960)¹ pentru a exprima unele puncte de vedere personale în legătură cu acest lăcaș. Fiind cea mai mândră și mai valoroasă ctitorie a domnului sfânt și martir² Constantin Brâncoveanu (28 octombrie 1688 - 14 aprilie 1714), cred că se impune să se releve câteva aspecte puțin știute și discutate.

În primul rând este necesar să se arate că locul a fost cu grijă ales de domn.³ S-a procedat de asemenea în această manieră deoarece terenul viitorului așezământ ecleziastic trebuia să fie plat sau aplatizat.⁴ Astfel se evitau vechile situații din timpul lui Matei Basarab (1632-1654) spre pildă, când clădirile unui complex monastic trebuiau să urmeze suișurile și coborâșurile terenului pe care se aflau.⁵ Constantin vodă Brâncoveanu, influențat de unchiul său, stolnicul Constantin Cantacuzino,⁶ a folosit un principiu al arhitecturii Renașterii italiene, preluat de la romani. A subordonat

---

1. Am preluat și am folosit data de 1690 deoarece domnul a scris "într-al doilea an al domniei noastre pus-am temelie și am început a zidi mănăstire". (cf. Emil Vărtosu, Foletul novel. Calendarul lui Constantin vodă Brâncoveanu, 1693-1704, București, 1942, p.173); probabil, domnul s-a referit la piatra de fundație a bisericii terminate și târnosite la 6 septembrie 1693, căci alte construcții din complexul monastic s-au săvârșit în alți ani: paraclisul Nașterii Maicii Domnului a fost terminat în 1697, bolnița ctitorită de doamna Marica s-a zidit între 1696-1699, iar ultimul schit, construit din porunca beizadelei Ștefan, a fost terminat în anul 1703.

2. Data canonizării lui Constantin vodă Brâncoveanu este 20 iunie 1992, când a fost declarat domn sfânt și martir; tot atunci, Sf.Sinod a decis ca data de 16 august, în fiecare an, să fie sărbătoriți sfinții martiri Brâncoveni.

3. Cf. Grigore Ionescu, Istoria arhitecturii în România, vol.II, De la sfârșitul veacului al XVI-lea, până la începutul celui de-al cincilea deceniu al veacului al XX-lea, București, 1965, p.130; această idee este redată în forma cea mai sintetică în lucrarea citată, deoarece Brâncoveanu s-a oprit asupra unei frumoase moșii pe care o deținea de când era simplu boier; locul era cunoscut și vestit mai ales prin huhurezii care cântau în pădurile de acolo.

4. Ibidem.

5. Cf. Cristian Moisescu, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab*, vol.I, București, 2002, passim

6. Cf. Radu Ștefan Vergatti (Ciobanu), *Pe urmele stolnicului Constantin Cantacuzino*, București, 1982, p.149-168; însuși domnul recunoaște marea influență a stolnicului prin cuvintele spuse în fața cronicarului care le-a înregistrat astfel: "eu tată n-am pomenit, de vreme ce am rămas mic fără de tată, fără cât pe dumnealui tata Constantin l-am cunoscut părinte în locul tătăne-mieu" (*Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717*, ed. întocmită de Constanț Grecescu, București, 1959, p.120-121 (în continuare se va cita *Anonimul Brâncovenesc*).

terenul voinței și necesităților omului. Numai în acest mod a reușit să creeze la Hurezi un complex unde clădirile sunt armonios dispuse.⁷

Biserica mănăstirii era destinată să devină necropolă a familiei lui Constantin Brâncoveanu. Dovada în acest sens este sarcofagul de marmură albă așezat în naos, pentru a-l primi pe domn.⁸ Bordura lespezii sarcofagului, frumos ornată prin dăltuire cu motive zoomorfe și fitomorfe, denotând influența Renașterii central-europene, arată clar intenția și dorința domnitorului.⁹ Neîndoielnic, ar fi fost bine și creștinește dacă s-ar fi adus la Mănăstirea Hurezi cel puțin o parte din moaștele domnului sfânt și martir.¹⁰

Un element aparte îl constituie pictura murală din interiorul bisericii. Impresionează, *a priori*, părăsirea canoanelor erminiilor bizantine.¹¹ Aici, prin școala lui Constantinos și a

7. Cf. Gr.Ionescu, *op.cit.*, vol.cit., p.99, 131; A se vedea și punctul de vedere exprimat de Gheorghe Curinschi Vorona, *Istoria arhitecturii în România*, ed.Tehincă, București, 1981, p.236; tocmai această dorință a domnului, de a utiliza terenul plat, fără nici un fel de pante abrupte, l-a determinat să nu plaseze intrarea în așezământul monastic, pe latura de vest, așa cum dorea inițial, ci pe latura de sud, unde se găsește și astăzi.

8. Radu Ștefan Vergatti, *Mormântul lui Constantin vodă Brâncoveanu*, în "Argesis, Studii și comunicări, seria Istorie", revista Muzeului Județean Argeș, Tom XVI, 2007, p.201-208.

9. *Ibidem*.

10. *Ibidem*; poate pentru identificarea certă a osemintelor din mormântul aflat în interiorul bisericii Sf.Gheorghe Nou din București ar trebui efectuată o analiză ADN; rezultatul acesteia nu poate fi întru totul relevant, deoarece în momentul de față, genealogiștii, dintre care fac și eu parte, nu au putut stabili un descendent direct din Constantin vodă Brâncoveanu, deci nu pare posibilă o comparație genetică; în consecință, pot rămâne ca argumente în discuție elementele pe care le-am adus în articolul anterior citat. (R.Șt.Vergatti, *Mormântul lui Constantin vodă Brâncoveanu*, loc.cit.).

11. Cf. André Grabar, *La peinture Byzantine. Etude historique et critique*, Skira, Geneve, 1953, p.31-47; I.D.Ștefănescu, *La peinture religieuse en Valachie et Transylvanie depuis les origines jusqu'au XIXème siècle*, vol.I, Paris, 1930, p.173-176 și urm.; *idem*, *Iconografia artei bizantine și a picturii feudale românești*, ed.cit, p.130 și urm.; pictorii-zugravi, pietrarii-sculptori, artizanii argintului și al broderiei s-au folosit în toată perioada de mijloc a umanismului, a barocului și a pre-iluminismului în sud-estu Europei de erminii și caiete de modele ale unor zugravi. Erminiile reprezintă manuale în care sunt cuprinse normele după care trebuiau efectuate picturile religioase. Cel mai vechi este al ieromonahului Dionisie din Furna, aflat la Sf.Munte, descoperit în 1839: este o compilație după textele altor erminii mai vechi; el a fost întocmit între anii 1701-1733 și a fost tradus în franceză, germană și rusă. Cuprinde tehnica picturii bizantine, pregătirea ustensilelor și a culorilor, modul de executare a copiilor de pe frescă sau ipsos, de sfărâmare a aurului pentru vopselele "de aur", de lucru cu marmura etc. Partea a doua a erminiei este un tratat complet și sistematic de iconografie bizantină, care descrie felul în care trebuie realizate scenele din Vechiul Testament sau din viețile și faptele sfinților, profeților etc., scene din Noul Testament, sărbătorile lui Iisus; se dau lămuriri despre poziționarea acestor imagini în biserică (în altar - numai obiecte legate de Liturghie și Sfintele Taine, în naos - viața și minunile lui Iisus, precum și unii sfinți militari, pe peretele vestic tablouri votive ale ctitorilor; pe cupolă și în pantocrator - Iisus împreună cu proorocii și apostolii; în pronaos și pridvor - 365 de scene reprezentând calendarul bisericesc, cu toți sfinții, ce începe la 1 septembrie și se termină la 31 august); nici una dintre erminiile cunoscute nu dă indicații despre frescele de la exterior (cf.Vasile Grecu, *Versiunile românești ale erminiilor de pictură bizantină*, Cernăuți, 1942, *passim*); în bisericile și mănăstirile românești au

clevilor săi, Ioan, Andrei, Neagoe, Ioachim, Stan,¹² s-au adus elemente noi.

În primul rînd s-a remarcat că în școala lui Constantinos, asemenea aceleia create de contemporanul său, Pârvu Mutu Zugrăv, ¹³ meșterii zugrăvi au prăsit hieratismul chipurilor personajelor. A apărut expresia umană a fiecărui chip. S-a ajuns astfel la o individualizare a fiecărui personaj pictat.

În cazul în care se privește portretul de grup al ctitorului și al familiei sale, se surprind ușor aspecte ale caracterului oamenilor și ale relațiilor dintre ei. Desigur, figura dominantă este cea a domnitorului. Pictorul a surprins cu tact relațiile lui Constantin vodă Brâncoveanu cu unchiul său, Constantin Cantacuzino, stolnicul și Mihai Cantacuzino, spătarul. Primul dintre cei doi, stolnicul, are chipul întors de la domn, figura marcată de supărare și gura arcuită într-un rictus muștrător, disprețuitor.¹⁴

Cel de-al doilea unchi, spătarul, are și el figura oarecum întoarsă de la nepotul său, domnul. Nici el nu-l privește direct pe vodă Brâncoveanu. Are pe chip, asemenea fratelui său, stolnicul, o expresie muștrătoare.¹⁵

Foarte probabil, artistul pictor portretist a redat ceea ce se știa atunci la

fost păstrate numeroase eminii traduse în limba slavonă, originalele fiind în grecește; în anul 1841, la Hurezi, Gheorghe Zugravul a întocmit o colecție de 330 pagini cu mai multe erminii; ea a fost tipărită de Episcopul Ghenadie al Râmnicului în anul 1891, sub titlul *Iconografie*, arta de a zugrăvi tâmpelile și icoanele bisericesti (cf. Ștefan Mateș Zugravii bisericilor românești, în *Anuarul CMI*, secția pentru Transilvania, 1926-1927, p. 19-14); caietele de modele, în schimb, sunt colecții de modele iconografice copiate de cele mai multe ori după erminii; acestea sunt asemenea tratatelor de pictură occidentală (cf. Albrecht Dürer, *Proportionlehre*, Nürnberg, 1588; Leonardo da Vinci, *Trattato di Pittura*, ed. Ludwig, Wien, 1882 etc); caietele de modele au circulat între măștri fiind îmogățite de aceștia de la o generație la alta. Un astfel de caiet e cel început pe la anul 1740 de un Radu Zugravul; pe el se află modelele adăugate de un alt zugrav, Mihai și de mai mulți alți meșteri-pictori-zugrăvi din sec. al XIX-lea; ei au notat și evenimente din viața lor în paginile caietului (B.A.R., secția manuscrise, ms.rom.nr.4602); aceste caiete de modele nu erau lucrări cu canoane fixe, oficiale, ca erminiile bizantine; ele au fost impuse de nevoile practice și au fost rezultatul experienței și inovației; ele au contribuit totodată la formarea zugravilor, la asigurarea continuității picturii; prezintă un mare interes documentar pentru cunoașterea modului în care se alegeau și se formau zugravii de biserici (cf. Vasile Grecu, *Cărți de pictură bisericească bizantină*, Cernăuți, 1932, passim; Teodora Voinescu, „Un caiet de modele de pictură medievală românească”, în *Pagini de veche artă românească*, III, București 1974, p.1248-243).

12. Victor Brătulescu, *Zugravul Constantinos*, în *Mitropolia Olteniei*, 1961, nr10-12, p.688-698; Teodora Voinescu, „Școala de pictură de la Hurezi”, în *Omagiu lui George Oprescu*, București, 1961, p.573-587; Vasile Drăguț, Nicolae Săndulescu, *Arta brâncovenească*, București, 1971, p.25.

13. Teodora Voinescu, *Pârvu Mutu Zugravu*, București, 1968, passim; R.Șt.Vergatti (Ciobanu), *Pe urmele stolnicului...ed.cit.*, p.39 și urm

14. R.Șt.Vergatti (Ciobanu), *Pe urmele stolnicului...ed.cit.*, p. 267 și urm, *idem*, *Constantin vodă Brâncoveanu și Cantacuzinii*, în *Constantin Basarab Brâncoveanu*, coord. de Ion Pănoi, secretari științifici Dinică Ciobotea, Dorin Teodorescu, ed.Universitaria Craiova, Slaina 2004, 342-359.

15. *Ibidem*.

curtea domnului: raporturile dintre nepot și unchi erau în curs de răcire. Desigur, a fost un act de curaj din partea artistului care a redat, a prefigurat acea situație, deoarece domnul era comanditar, plătea lucrarea și avea puterea de a lua hotărâri. Modul în care se exprimă o situație, o idee, un îndemn, prin pictură, era foarte însemnat în epocă pentru oamenii care nu știau să scrie sau să citească, dar înțelegeau exprimarea din pictura murală.¹⁶

Legat de pictura murală de la Hurezi, s-a afirmat că imaginea de grup a familiei ctitorului, un portret votiv colectiv, ce îmbină membrii familiilor Brâncoveanu și Cantacuzino, ar fi o noutate.¹⁷ Este o eroare. În realitate, portretul votiv reprezentat de un grup, de o familie, redă o idee care circula în epocă. Ea a fost materializată de cei doi mari pictori ai vremii și de școlile lor. Cele mai cunoscute exemple sunt ale lui Pârvu Mutu Zugravu la Filipeștii de Târg, unde apare grupul celor 55 de membri ai familiei Cantacuzino, dominați de postelnicul Constantin Cantacuzino¹⁸ și al lui Constantinos, cu portretul votiv de la Hurezi¹⁹ și cel din biserică cu hramul Adormirea Maicii Domnului din Curtea Domnească din Târgoviște.²⁰

Mănăstirea Hurezi are meritul că, în calitate de ctitorie domnească majoră, să fie un exemplu pentru celelalte biserici ridicate din porunca lui Constantin vodă Brâncoveanu. Cel mai grăitor caz este al bisericii Sf.Gheorghe Nou din București, o copie a Mănăstirii Hurezi, transpusă în mediu urban.²¹

16. În fața întregii societăți exprimarea separării domnului de unchi săi Cantacuzini s-a văzut la 14 decembrie 1704, când spătarul Mihai Cantacuzino a țârnosit biserica Mănăstirii Colțea și întregul complex ecleziastic din jurul ei; cronica oficială a Țării Românești, scrisă de Radu Greceanu, nu consemnează participarea domnului la acest eveniment; se marca astfel tratarea cu superbie a actului de cultură al marelui boier Cantacuzin (cf. Panait I. Panait, Ștefan. Ionescu, *Constantin vodă Brâncoveanu, Viața, Domnia, Epoca*, București, 1969, p.226). Ulterior, domnul a încercat o reapropiere de unchi săi, dar răul era făcut și nu mai putea fi reparat.

17. Cf. I.D. Ștefănescu, *Iconografia artei bizantine și a picturii feudale românești*, București, 1973, p.161.

18. R.Șt. Vergatti (Ciobanu), *Pe urmele stolnicului*, ed.cit., p.39.

19. Cf. I.D. Ștefănescu, *Iconografia artei bizantine și a picturii feudale românești*, București, 1973, p.161.

20. Radu Ștefan Vergatti, *Neagoe Basarab*, Curtea de Argeș, 2009, p.55 și urm.; spre deosebire de alte portrete de grup, în aceeași din urmă frescă apar numai ascendenții pe linie masculină ai lui Constantin vodă Brâncoveanu, ascendenți care au domnit ocupând tronul Țării Românești; se indică astfel o concepție a lui Brâncoveanu vrând să marcheze clar descendența sa neîndoielnică din "sireaua" Basarabilor.

21. Biserica de la Sf.Gheorghe Nou din București, inițial, a fost o biserică mică, pe temeliiile căreia, în timpul lui Antonie vodă cel Bătrân, în jurul anului 1671-1672,arele dragoman Panaiot Nicoussios Mammona, cu cheltuiala lui, a ridicat o nouă biserică, în jurul căreia a făcut un han de mici proporții; domnul Constantin Brâncoveanu a decis să facă un han de mari proporții, care să rivlizeze cu cel construit din porunca unchiului său, Șerban vodă; despre construirea hanului Sf.Gheorghe și a bisericii Sf.Gheorghe Nou din București, copie mărită a Hurezilor, cronicarul oficial al domnului, Radu Greceanu, a scris: "În această vară s-au isprăvit și chiliile hanului de la mănăstirea lui Gheorghe de aicea din București, carele era făcute mai dă dămunt, din zilele lui Antonie vodă cel Bătrân, carele să făcuse cu cheltuiala unui Panaiotache, ce fusese dragoman mare împărătescu, însă numai așa, câte un rând de

Un element original, singular în pictura murală bisericească din tot evul mediu, în Țara Românească, îl constituie reprezentarea ctitorului de două ori. În primul rând apare în cadrul portretului votiv. În al doilea rând, este reprezentat copil, având o coroană simboică, princiară, plutind deasupra capului. Normal, pictorul, foarte probabil în urma sugestiei domnului, a încercat să îndemne privitorul să creadă că, din pruncie, Brâncoveanu a fost destinat ocupării tronului. În nici un alt caz ctitorul nu este reprezentat de două ori în aceeași biserică și nu sugerează că el va ocupa tronul. S-ar putea crede că, prin acest mesaj al picturii, se forțează anunțarea cunoașterii predestinării divine, a preștiinței divine de către domn. Este o viziune de o îndrăzneală cutremurătoare.

Mănăstirea Hurezi a mai constituit o atracție și prin biblioteca ei.²² Crearea unei biblioteci într-o mănăstire nu era o noutate. Sigur, s-ar putea duce gândul la biblioteca din mănăstirea Bistrița,²³ ctitorie a strămoșilor îndepărtați ai Brâncoveanului, boierii Craiovești.²⁴ Ceea ce este deosebit, demn de remarcat,

---

bolte era făcute. Iar după aceia, când au fost în zilele mării sale lui Costandin vodă, după al 7 an din domnia mării sale, apucatu-s-au mării sa cu multă nevoiță și multă cheltuială de au făcut pă deasupra celorlalte altu rându de chilii foarte bune și boltite jur împrejur și case patrierăști deosrebi și alt rând de case igumenești, foarte bune, cum se cade, pre cum să și văd, care în 3 ani acestea toate s-au făcut, și acest bun lucru de folos, ce să începuse, s-au isprăvit (...) Într-acest an, al șaisprăzecele, mării sa vodă fiind mult rugat și supărat dă sfinția sa părintele patriarhal Ierusalimneanu, chir Dositeiu, pentru biserica lui Sfeti Gheorghe de aici din București, care fiind mică și întunecoasă și nefiind după potriua hanului carele împrejurul ei era, zicând: precum au nevoit de au făcut rândul chiliilor după împrejur, să facă și mănăstirea. Așa dar, mării sa, ca un milostiv și iubitoriu de a face pomeni, bine au voit și den temelie acea biserică stricănd-o, au ridicat o mare și minunată și frumoasă mănăstire, după cum se vede. (...) Aici să însămnează ca să știe că într-acest an al șaptesprezecelea al domnii mării lui Costa din Băsărabă voevod, s-au isprăvit de toată zidirea și învălișul și cu toate cele den afară câte trebuiescu, frumoasa și marea mănăstire a lui Sfeti Gheorghe dă aici den București, care den trecutul an a o zidi au început mării sa, pe cum înapoi s-au pomenit, și într-acest an dă tot s-au isprăvit, cum ziși, dă cele după din afară.” (cf.Radu logofăt Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688-1714)*, publ.de Aurora Ilies, București, 1970, p.124, 152, 156; pentru descrierea, înzestrarea etc. a Hanului Sf.Gheorghe Nou, a se consulta în special Dinu V.Rosetti, Panait I.Panait, „Cercetări privitoare la ctitoria brânovenească Sf.Gheorghe Nou din București”, în București, Revista Muzeului de Istorie și Artă a Municipiului București, nr.VI, 1968, pp.97-117; Panait I. Panait, Șt.IOnescu, *op.cit.*, p.94; a se vedea și G.Ionnescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, București, 1935, p.136; G.Potra, *Istoricul hanurilor bucureștene*, București, 1985, pp.47-51. etc.

22. Pe frontispiciul intrării în bibliotecă, domnul a poruncit să se dăltuiască în piatră: “Biblioteca de hrană dorită sufletului, această casă a cărților îmbie spre înțeleaptă îmbelșugare”; din catalogul bisericii, descoperit în anul 1791, rezultă că se păstrau în ea 392 volume (cf.Dima Drăgan, Mihail Caratașu, *Un catalog necunoscut al Bibliotecii Mănăstirii Hurezi*, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXXVII, 1969, nr.5-6, p.590; I.ionașcu, „Istoricul Mănăstirii Hurezi”, în Arhivele Olteniei, XIX (1935), nr.79-80, pp.339-344.

23. Cf.Radu Ștefan Vergatti, *Neagoie Basarab*, ed.cit, p.55.

24. *Idem*, p.53

constă în aducerea la Hurezi, în flux continuu, a unei serii de lucrări valoroase. Crearea acestei biblioteci deschise, cu caracter teologic, are extremă importanță pentru activitatea domnului în domeniul dezvoltării civilizației românești. Desigur, exemplul unchiului său, stolnicul Constantin Cantacuzino și al bibliotecii acestuia, a fost crucial pentru domn.²⁵ Nu trebuie să se uite însă că Brâncoveanu a mers mai departe. Pe lângă propria sa bibliotecă umanistă, din palatul domnesc bucureștean,²⁶ pe lângă donațiile făcute Academiei Domnești, acestea din urmă fiind susținute de bogatul unchi stolnic,²⁷ domnul a dezvoltat și tipul de bibliotecă teologică, model în această direcție fiind Hurezi.

Neîncetat, domnul a îmbogățit și fondul de carte din Țara Românească, în general și de la Hurezi în special, prin tipografii.²⁸ În epoca brâncovenească, în Țara Românească au ființat cinci tipografii la București, Snagov, Buzău, Râmnic și Târgoviște.²⁹ Ele au fost completate prin imprimerii dăruite de domn la Alep și la Tbilisi,³⁰ adevărați “ambasadori” ai cărții și culturii românești. Pe aceeași linie s-a înscris și tipărirea, în anul 1701, în Snagov, a Prashinatarului Ierusalimului și a toată Palestina.³¹ Lucrarea, realizată cu ajutorul monahilor de la Mănăstirea Hurezi, se pare a fost prima din sud-estul Europei, tipărită în limba turcă osmană, cu alfabet osman,³² deoarece religia islamică interzicea folosirea și răspândirea tiparului în Sublima Poartă. Și acest act a dovedit curaj remarcabil al domnului

25. Cf. Radu Ștefan Vergatti (Ciobanu), *Pe urmele stolnicului*, ed. cit., p. 149 și urm.

26. Cf. Panait I. Panait, Ștefan Ionescu, *Constantin vodă Brâncoveanu. Viața. Domnia. Epoca*. București, 1969, p. 351-353; ce s-a putut salva dintre cărțile aflate în biblioteca palatului domnesc din București a fost dus la Hurezi; s-au putut identifica ușor cărțile provenite de la București în urma citirii autografelor de pe filele de gardă (cf. ibidem; Al. Odobescu, „Foletul novel”, în *Revista Română*, I/1861, p. 661-662; I. Ionașcu, „Istoricul Mănăstirii Hurez”, loc. cit., pp. 339-344).

27. Cf. R. Șt. Vergatti (Ciobanu), *Pe urmele stolnicului...*, ed. cit., p. 168 și urm.

28. Cf. *idem*, „Aspecte ale vieții spirituale în epoca lui Constantin-vodă Brâncoveanu prin prisma relațiilor cu Cantacuzinii”, în *Constantin Brâncoveanu*, București, 1989, p. 225 și urm.

29. *Idem*. G. Ștrempele susține că sunt trei tipografii (cf. Gabriel Ștrempele, „Mărturiile ale culturii și artei Brâncovenești”, în *Constantin Basarab Brâncoveanu*, ed. cit., p. 375); se poate emite această teză deoarece sunt unificate tipografiile: cea de la Râmnic cu cea de la Târgoviște, cea de la București cu cea de la Snagov, la care se adaugă aceasta din Buzău.

30. Cf. Virgil Căndea, „Opera lui Constantin Brâncoveanu în Orientul Apropiat”, în *Constantin Brâncoveanu...* 1989, p. 172 și urm.

31. Cf. C. C. Giurescu, „Livres turcs imprimés à Bucarest”, (1701-1768), în *Revista Istorică Română*, III, 1945, p. 278.

32. Se pare a fi fost prima carte tipărită în sud-estul Europei care a folosit alfabetul osman; lucrarea, cu binecuvântarea patriarhului Antiohiei, Anasthasios al IV-lea Dabbas, a putut să fie imprimată la Snagov unde erau buni specialiști cunoscători ai limbii. A se vedea și punctul de vedere exprimat de Geoffroy Roper, „Arabic biblical and linguistical texts printed in Europe in the 16th-18th centuries”, în *550 de ani de la prima atestare documentară a orașului București, lucrările Simpozionului Internațional Cartea. România. Europa, ed. a II-a, 20-24 septembrie 2009*, București, 2010, p. 179.

care înfrunta clericii Islamului.

Legătura monahilor de la Mănăstirea Hurezi cu intelectualii medievali români este vădită și de viața și faptele lui Andronache postelnic, fiul lui Pascale vornicul din Târgoviște.³³ Acest postelnic Andronache a fost un produs tipic al burgheziei românești, moștenitor al unei imense averi, dobândită rapid de tatăl său Pascale vornicul.³⁴ Amintirea i se păstrează în capitala de vară a Țării Românești, prin ctitoria sa, biserica Geartoglu, situată vis-à-vis de Mănăstirea Stelea.³⁵ La îndemnul domnului care, în anul 1710, a refuzat să primească pentru el darurile oferite de Andronache postelnicul, acesta, în anul următor, 1711, a donat cea mai mare parte a imensei sale avuții Mănăstirii Hurezi.³⁶ Apoi, tânărul orășean târgoviștean a plecat pentru studii la Veneția.³⁷ Acolo, în condiții neclare, și-a pierdut banii lichizi. În acea situație, s-a călugărit sub numele de Athanasie, în micul schit Stavronichita de la Sfetagora (Muntele Athos).³⁸

Legătura acestui orășean bogat cu Mănăstirea Hurezi, daniile lui, explică pe de o parte care erau izvoarele bogăției sfântului lăcaș, ele nelimitându-se numai la ofrande domnești, pe de alta - profunzimea credinței existente la toate nivelurile populației.

Desigur că ar putea fi date încă multe exemple pe această linie deschisă, a credinței creștine și a unei ample devoțiuni față de complexul monastic Hurezi. Dar, deoarece timpul și spațiul îmi sunt limitate, îmi rezerv dreptul și obligația de a face noi dezvăluiri despre Hurezi cu alt prilej, când voi completa observațiile personale expuse aici.

SUMMARY

The author presents several interesting aspects concerning the Hurezi monastic complex founded by one of the most representative rulers of Wallachia, Constantin Brâncoveanu, patron of arts and letters, during whose reign the most important Romanian architectural style was crystallized.

33. Cf. George Potra, „Informații documentare asupra istoriei Târgoviștei în secolele XVII-XVIII: II. Un târgoviștean student la Veneția”, în *Acta Valachica. Studii și materiale de istorie și istorie a culturii*, 3, Târgoviște, 1972, p.201-208; *idem*, Tezaurul documentar al Județului Dâmbovița (1418-1800), I., Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște, 1972, p.581-583, doc.nr.755.

34. *Idem*, „Informații documentare asupra istoriei Târgoviștei”, *loc. cit.*, pp.201-208.

35. *Ibidem*.

36. *Idem*, Tezaurul documentar al Județului Dâmbovița, ed. cit., pp.581-583, cod. nr.755

37. *Ibidem*.

38. *Idem*, pp 585-586, doc. nr. 758.